

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 12.

Fylke: Nordland.

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Værøy.

Emne: Gamal Engkultur.

Bygdelag:

Oppskr. av: Jakob L. Jakobsen.

Gard: Bergthun

(adresse): Sørværøy i Lofoten.

G.nr. 14. Br.nr. 263

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Ja.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Jordstykket omkring husene har alltid gådd under navn av eng. Den eng som lå omkring kvart hus vart benyttet utelukkende til slåttemark i enkelte høve hadde en en liten potetåker på en høvelig plass på enga.

Utslåtter eller fjellslåtter kaldtes den slåttemark en hadde utenom enga. Denne blev aldrig gjødslet. På Værøy består utslåtterne kun av fjellslåtter.

Det har alltid vært nemt forskjell på slåtterne, men således:

Slett mark. Storljåslått og fjellslått. Småljåslått. Dette er det navn som nyttes helt til idag på Værøy.

2. Tre og kratskog finnes ikke i fjellslåtterne på Værøy.

På enga omkring husene er der til tider i gamle dage vært ryddet bort stein, men stort set er det først i tiden efter 1930 at der er kommet fart med å rydde bort steinen slik at slåmaskine kan nyttes på engen.

~~MoseengXXXXXXXXXXXXX.~~

3. Moseeng finnes ikke på Værøy.

4. Utgrøfting av eng har til våre dage funnet sted. I årene omkring 1873 vart der tatt en storgroft i felleskap for å få vatnet ut fra eng som blev utlagt av utskiftning på dette tidspunkt.

Efter årene 1936 er der kommet god fart i grøftning av vannsyk gammel eng.

5. Fra gammelst av har det vært benyttet vintergjødsel til å gjødsla eng med. Dette blev gjort tidlig om våren. Alt blev benyttet unntatt en liten del som blev benyttet til potetåker, for de som hadde dette. Samlet husdyrgjødsel blev benyttet, både av ko og sau.

Der var ikke noe bestemt kvantum. Enhver hadde på efter det en syntes eller efter den mengde en hadde å rutte med.

6. Noe serlig navn kan ikke efterlyses å ha vært brukt på gjødslet eng.

7. Der kan ikke sies at det har vært benyttet å sette husene på noen serlig plass for å nytte noe sig fra tunet eller lignende. Husene, de gamle hus blev helst satt på eller i en bakkeskråning eller på

7. på en høitliggende plass på eiendommen.
Potetåkrene blev helst lagt på den tørresste plass på enga.

8. Gjødslinga foregikk helst om våren, men kunne der være noen som foretok gjødsling om høsten. Gjødsla blev trillet ut med trillebør fra gjødseldyngen.

Hester var jo en raritet herute i gamle dage.

Gjødselspredning foregikk på den måte at først blev gjødslen banket fin med et grev eller liggende redskap å senere spred utover med gaffel.

I riktig gamle dage blev benyttet herute en trespade som var laget med tinder i så en fikk bedre tak på gjødslen.

I siste 70 år har kunn gjødselgaffel vært benyttet til spredning av gjødselen herute.

Gjødselen kjøres fortsatt ut med trillebør, men mest leies no hest til dette arbeide. Ingen gjødselspreder for hest finnes på Værøy.

(Til utkjøring av gjødselen benyttedes også i gamle dage på vinterføre kjelke med karm. Gjødselen blev da lagt i store dynger til våren)

9. Enga beites av husdyrene efter at håen er vokset fram. Fjellslåtterne beites av sauer. Der beites ikke fordi en regner med gjødsling. Det er kun for at husdyrene skal gå så lenge ute å finne mat som mulig kunne fåes ute til høsten kom.

Alle engstykker blev beitet, unntatt den eng som var brøitet og tilsådd om våren. (Samme vår)

10. Den samme beisting foregår no som på Arilds tid.

11. Slikt forekommer, eller har ikke forekommet på Værøy.

12. Om våren benyttes sommerfjøs, eller tar en kjørne inn og heim til fjøset. Når sommeren setter inn for alvor ligger kjørne ute om natten.

Stort sett enda beite i fellesbeite.

Ingen opsamling av møkk. Ingen flytting av krøttera.

13. Slikt kjennes ikke her.

14. Slikt kjennes ikke her.

15. Slike udyr finnes heldigvis ikke herute.

16. Forekommer ikke.

17. Gjeting forekommer ikke herute.

18. Har ikke forkommet herute.

19. Ordet Stølen har en kjendskap til herute.

På en gård på Værøy førenn utskiftningen i 1937 lå hele utmarken i felleseie, kjørne kom da til kvellen luntrende hjem til denne stølen og blev melket der. Stølen er navnet på en steinet vold eller forhøining i terrenget. På denne plass blev også sauene samlet om våren og om hausten. No er dette gått av bruk da stedet Stølen efter utskiftningen av 1937 blev utlagt til byggetomter. Navnet Stølen henger igjen, den bruk av stedet til salingsplass for kuer og sauer er gått helt ut av bruk.

Andre navn har en ikke kjendskap til herute,

20. Sætrer finnes ikke på Værøy.

21. På flere gårder i herredet benyttes tang til gjødsel. Dette har vært benyttet fra gamle dager av og benyttes likefuldt idag. Tanget eller som det kalles herute for "Marr" er slikt som havet skyller i land om hausten og om vinteren. Gresset vokser godt etter dette ~~marret~~ marret. Marret blir kjørt op med trillebør, hest og vogn. Det spredes utover som gjødsel og rakes av marken om våren.

Til sine tider i gamle dage blev fiskeslog benyttet til gjødsel. Dette bares da op på engen å blev samlet i store fat. Om våren var dette som kompost. Det blev da tilsett vann og omrørt til en tynn suppe og blev hatt utover enga med en passende bømme eller annen kopp.

Hvad som angår med engkulturen så er denne ikke i stor hevd herute. Efter utskiftningen av 1937 er der kommet mer fart i å bryte om jord så no kan en se fin fine enger som bærer godt timo tei og lignende.

Potetåkrene blir stort sett benyttet mann efter mann. Gårdsbruket er i små forhold herute. Enkelte har 2 kjør ja i enkelte serhøve 2 kjør og hest. Stort set er det bare bruk til ei ku og noen sauar i tillegg til fiskerierne.

Jakob L. Jakobsen.

Nordland.
Værøy.

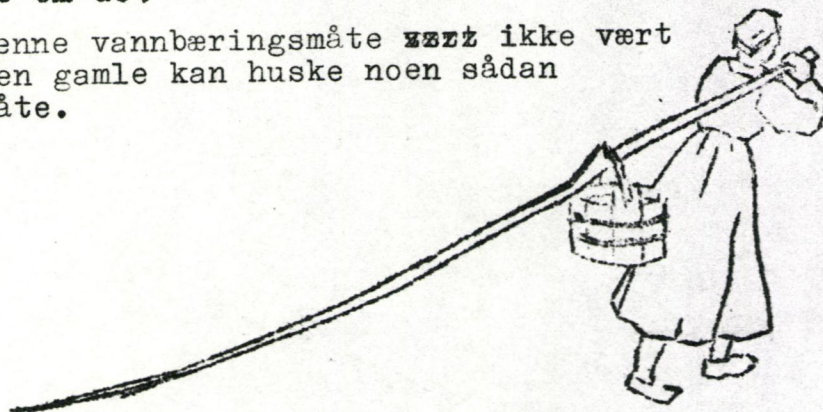
NORSK ETNOLOGISK GRANSKING
ADR. NORSK FOLKEHUSEMUSEUM
BYGDØY

Ver gild og skriv svaret med blyant på same ark.

Tilleggsspørsmål til nr. 5 Vannbæring.

I Tinn i Telemark har ein for eit par mannsaldrar sidan bore vatn på ei lang stong. Ein bar den eine enden over aksla, den andre enden drog ein etter seg på marka. Taret hekk på stonga bak ryggen åt den som bar (drog). Ein liten mothake på stonga gjorde at handtaket på bøtta ikkje gleid. Stonga var såpass mjuk at vatnet ikkje skvampla over. Utanom denne opplysninga kjenner ein no denne metoden berre frå Värmland i Sverige. Det kan henda at det tidlegare har vore meir vanleg å bera vatn på denne måten. Hugsar nokon i Dykkar bygd noko om det ?

I Værøy har denne vannbæringsmåte ~~ezzz~~ ikke vært benyttet. Ingen gamle kan huske noen sådan vannbæringsmåte.

Tilleggsspørsmål til nr. 12.

Finst det noko opplysning om at ein brukar eller har bruka fiskebein og fiskehovud til brensel ? Nei.

Har ein bruka kumøkk til brensel ? Kumøkk, godt tørket har iall tider vært benyttet til brensel herute . Det var serlig og helst den møkk som blev rensket av engen om våren som blev benyttet. Dette brensel har så å si holdt seg helt til de siste 10 år. No er dette brensel ikke benyttet herute.